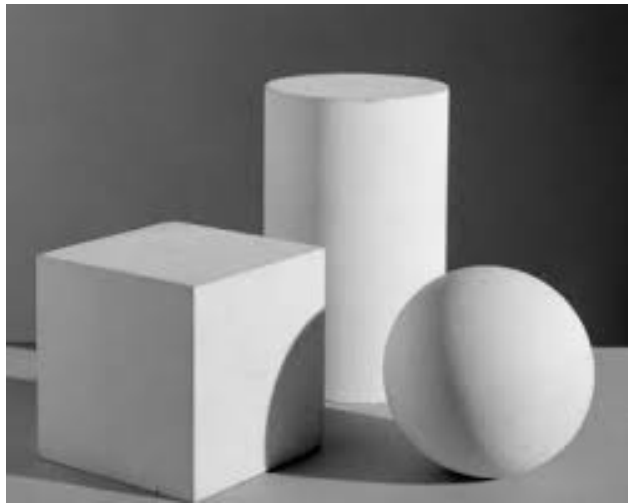

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Художньо-графічний факультет
Кафедра образотворчого мистецтва

О. М. Смичковська, С. Д. Мунтян

Методичні рекомендації
до дисципліни «Теорія та практика малюнка»
для роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

**Частина 1. «ЛІНІЙНО-КОНСТРУКТИВНІ МАЛЮНКИ ОКРЕМИХ
ГЕОМЕТРИЧНИХ ТІЛ ТА НАТЮРМОРТ З КІЛЬКОХ
ГЕОМЕТРИЧНИХ ТІЛ»**

Практичні завдання з теоретичними поясненнями

УДК: 7.02:7.049.6(076)
С 50

Друкується за рішенням вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Протокол № 9 від 27 квітня 2023 р.

Методичні рекомендації розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, протокол № 9 від 01 березня 2023 р.

Укладачі: **Смичковська О. М.**, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
Мунтян С. Д., викладач кафедри образотворчого мистецтва

Рецензенти:

Кубриш Н. Р., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту ОДАБА

Носенко А. І., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

У представлених Методичних рекомендаціях міститься теоретична інформація та практичні поради до опанування лінійно конструктивного зображення геометричних тіл та малюнку натюрморту з кількох геометричних тіл. Ці завдання є підґрунтям для подальшого поетапного навчання в системі академічного мистецтва. Методичні рекомендації призначені для роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання першого (бакалаврського) рівня спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Відповідальний за випуск:

завідувач кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
кандидат мистецтвознавства, доцент, **Носенко А. І.**

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. Малюнок – основа образотворчої грамоти	10
Розділ 2. Специфіка методики викладання малюнка в процесі практичних занять	12
Розділ 3. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань	15
<u>Тема 1: Лінійно-конструктивні малюнки окремих геометричних тіл</u>	
Практична робота № 1. Зображення куба на площині столу.....	15
Практична робота № 2. Зображення циліндру на площині столу.....	18
Практична робота № 3. Малюнок кулі на площині столу.....	20
<u>Тема 2: Малюнок натюрморту з кількох геометричних тіл</u>	
Практична робота № 4. Лінійно-конструктивний малюнок групи геометричних тіл.....	22
 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	 26
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	28
СЛОВНИК ХУДОЖНІХ ТЕРМІНІВ	29

ВСТУП

В основу методу навчання малюнку покладено малювання з натури. У процесі роботи з натури у здобувачів розвиваються зорова пам'ять і спостережливість, вони навчаються бачити типове в навколишній дійсності. Ці ж якості майбутнім педагогам належить розвивати в учнів.

Вся навчальна робота з дисципліни «Теорія та практика малюнка» нерозривно пов'язана з практичним вивченням перспективи, пластичної анатомії і законів розподілу світлотіні на об'ємній формі. Одночасно рекомендується вивчення класичної спадщини мистецтва і методичної літератури з малюнку. Курс академічного малюнка разом з живописом і композицією є основоположною частиною художньої освіти та естетичного виховання майбутнього фахівця. Перед здобувачами художньої освіти стоїть завдання виховання художнього смаку і творчих здібностей. Ці завдання, можливо, вирішити тільки в процесі оволодіння вміннями, навичками реалістичного відображення дійсності. Студенти мистецьких спеціальностей мають не тільки самі володіти високим рівнем умінь та навичок реалістичного малювання, а й глибоко розуміти сутність творчості, чітко уявляти процес формування художнього образу, що є специфічною формою відображення об'єктивної дійсності в образотворчому мистецтві.

Навчання теоретичним основам і практичним навичкам будується в формі академічних занять. Результатом професійного вивчення малюнка має бути міцне знання законів побудови об'ємної тривимірної форми об'єкта на площині, моделювання форми зображуваних об'єктів засобами світлотіні, передачі глибини в просторі засобами лінійної і повітряної перспективи, а також знання конструктивної будови основних типових об'єктів.

Дисципліна «Теорія та практика малюнка» є складовою комплексу фахових навчальних дисциплін та забезпечує зміст професійно-творчої організації навчального процесу підготовки майбутніх бакалаврів – викладачів, керівників занять з циклу художніх дисциплін у середніх

навчальних закладах різного рівня акредитації, а також художників образотворчого та декоративного мистецтва.

Мета обов'язкової навчальної дисципліни «Теорія та практика малюнку» є формування професійної майстерності майбутнього бакалавра педагогічної освіти – художника-педагога, викладача образотворчого мистецтва у системі безперервної вищої освіти. Якість підготовки майбутніх фахівців залежить від опанування ними теорії та практики академічного малюнку, що стає базою знань і навичок у передачі пропорцій, перспективи, конструкції, пластики, а також композиційного та світло-тонового рішення твору. Малюнок – основа образотворчої грамоти, один із найважливіших предметів серед дисциплін художнього циклу. Академічний малюнок або класичний малюнок з натури є умінням будувати тривимірні фігури на двовимірній площині аркуша графічними засобами.

Вивчення дисципліни «Теорія та практика малюнка» у 1 рік навчання передбачає оволодіння спеціальними образотворчими навичками і знаннями для передачі об'ємно-просторового світу на площині аркуша.

Розглядаючи малюнок як основу образотворчого мистецтва, курс академічного малювання в першу чергу ставить завдання навчити правильно спостерігати і пізнавати навколишній світ, тому що малювання з натури – це процес пізнання навколишньої дійсності. Пізнання і створення знаходяться в тісному взаємозв'язку, але під час малювання вони протікають по-різному. В одному випадку переважає створення, в іншому - пізнання. Таким чином, ми відрізняємо навчальний малюнок від творчого, знаходимо і встановлюємо характерні для них особливості. Але, щоб правильно зрозуміти специфіку академічного малюнка, треба розуміти різницю між навчальним і творчим малюнком.

Метою навчальної дисципліни «Теорія та практика малюнка» у 1 рік навчання є формування та розвиток умінь і навичок художньої діяльності

початкового професійного рівня на основі виконання академічних і самостійних завдань із малюнка.

Для цього передбачені низка **завдань**:

- освоєння основних знань графічної грамоти;
- формування вмінь послідовного зображення геометричних предметів і предметів побуту в процесі виконання довготривалих академічних постановок і короткочасних начерків;
- засвоєння практичних навичок та вмінь реалістичного зображення предметів навколишнього середовища за допомогою графічних засобів у процесі роботи над постановками натюрморту.

Здобувач має **знати і вміти використовувати професійні художні інструменти та обладнання, основні техніки і матеріали малюнка, закони лінійної перспективи; володіти навичками професійного зображення природи засобами малюнка.**

Здобувачі повинні розвивати вміння малювати, логічно обґрунтовуючи побудову форми в просторі, розуміти принципи перспективних скорочень, розміщення предметів на площині і у просторі. Відпрацьовувати на практиці різні види малюнку, зокрема:

- лінійно-конструктивний – використання простої, точної лінії конструктивного аналізу форм. Предмети зображуються видимими наскрізь, у розрізі;
- світло-тіньовий – акцент ставиться на освітленні об'єкта, розборі світлотіні. Фон часто умовний чи легко затонований;
- тональний – найтриваліший за часом, з тональним опрацюванням не лише фактури предметів, а й усього фону.

Обов'язковою умовою оволодінням академічним малюнком є послідовність в роботі над кожним завданням, починаючи з замальовки найпростіших геометричних форм, переходячи потім і вивчення об'єктів «мертвої» природи більш складної форми, закінчуючи курс малюнка вивченням фігури людини. Перед виконанням кожного завдання викладач повинен чітко

визначити завдання даної постановки. Закінченість малюнка визначається ступенем вирішення поставленого завдання. В процесі роботи крім вступних бесід, усних методичних вказівок, допоміжних малюнків на полях, викладач може практично допомогти учню, вносячи виправлення в його малюнок і направляючи подальший хід роботи. На заняттях з рисунка додатково можуть бути показані репродукції творів майстрів реалістичної школи і кращі роботи методичного фонду.

Курс малюнка передбачає тісний зв'язок з такими предметами, як пластична анатомія, живопис, перспектива, історія мистецтв.

Очікувані програмні результати навчання

ПРН01. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПРН06. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах.

ПРН08. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

ПРН15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

Очікувані результати навчання дисципліни

Здобувач вищої освіти знає:

- основи початкової графічної грамоти;
- послідовність роботи в процесі виконання довготривалих академічних постановок і короткочасних начерків, основні етапи послідовного зображення натюрморту;

- правила композиційного рішення натюрморту;
- особливості передачі лінійно-перспективного та світлоповітряного середовища в малюнку;
- значення малюнка в художньо-творчій діяльності вчителя;

уміє:

- реалістично зобразити предмети навколишнього середовища за допомогою графічних засобів у процесі роботи над постановками натюрморту;
- вести процес побудови геометричних тіл та побутових предметів, аналізувати їх форму, конструкцію та інші властивості, що сприймаються візуально;
- володіти різноманітними технічними прийомами і застосовувати їх в практиці процесу образотворення відповідно поставленої задачі;
- закомпонувати предмети у форматі;
- визначити та передати пропорції;
- передавати перспективу предметів, що зображуються;
- передати об'єм та світлотінь на предметах;
- знайти тонові відношення в малюнку;
- створити простір
- узагальнити зображення.
- виконати лінійно-конструктивний та об'ємно-тоновий малюнок натюрморту.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти у контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва або у

процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК05.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК09. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

СК04. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями

СК09. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

СК13. Здатність викладати фахові дисципліни у дитячих спеціалізованих художніх та мистецьких закладах освіти.

Розділ 1

Малюнок – основа образотворчої грамоти

Дані рекомендації мають на меті допомогти студентам якісніше та більш свідомо виконати програмні навчальні завдання «ЛІНІЙНО-КОНСТРУКТИВНІ МАЛЮНКИ ОКРЕМИХ ГЕОМЕТРИЧНИХ ТІЛ» ТА «НАТЮРМОРТ З КІЛЬКОХ ГЕОМЕТРИЧНИХ ТІЛ» та вирішити поставлені в ньому задачі, застосовуючи систему знань про засоби, матеріали і технічні прийоми малюнка. Завдання практично спрямоване на формування технічних навичок і умінь в галузі малюнка, а також на вдосконалення здатності формувати об'ємну форму засобами світлотіні та аналізувати тональні відносини в натюрморті. Отже, закладає фундамент необхідних образотворчотехнічних знань і умінь, який забезпечує їх подальше удосконалення і розвиток.

Лінійно-конструктивний малюнок дає можливість побудувати зображення в перспективі, правильно і переконливо передати форму.

Що треба розуміти під терміном «конструкція»? Термін «конструкція» походить від латинського слова *constructio*, що означає «будова», «побудова», «структура», «план», «взаємне розташування та співвідношення частин». Конструювати – означає організовувати, створювати, будувати, складати згідно з певним планом. Під час малювання з натури, аналізуючи конструкцію форми предмета, необхідно чітко уявляти його будову у всіх складових частинах, як видимих оком, так і невидимих. Вміти бачити натуру – це вміти аналізувати її будову. Малювати треба завжди свідомо, а не механічно копіювати все, що бачить око. Наприклад, при малюванні куба необхідно насамперед правильно зрозуміти його будову і намітити у малюнку його лінійно-конструктивну основу, тобто показати, як розташовуються у просторі поверхні тіла, як його поверхні відмежовуються від загального простору – як утворюється об'єм.

З якої загальної форми складаються предмети, які інші фігури є у складних предметах?

Основними геометричними фігурами на площині є точка та пряма лінія. Відрізок, промінь, ламана лінія – найпростіші геометричні фігури на площині. Такі форми як: коло, трикутник, квадрат, прямокутник, овал.

Коло – є суцільною плоскою фігурою. (наприклад, млинець, монета, диск).

Квадрат – плоска фігура, утворена рівними між собою сторонами і має прямі кути.

Прямокутник – чотиристороння геометрична фігура (чотирикутник), внутрішні кути якої є прямими, а протилежні сторони попарно паралельні та рівні.

Трикутник – геометрична фігура, утворена трьома відрізками, які з'єднують три точки, що не лежать на одній прямій. Вказані три точки називаються вершинами трикутника, а відрізки – сторонами трикутника.

І ще для практики зображення побутових предметів нам потрібні фігури обертання: циліндр, конус, зрізаний конус, куля,

Роль натюрморту в навчанні полягає в його наочності та доступності. Натюрморт пропонує найкращу можливість для опанування і застосування знань та умінь з малюнку, живопису, оволодіння зображувальною грамотою. Геометричні форми, що лежать у основі всього різноманіття природних форм, дають можливість студентам ознайомитись з можливостями та засобами побудови об'ємного зображення та побудови умовного простору на площині.

Розділ 2

Специфіка методики викладання малюнка в процесі практичних занять

Організація освітнього процесу у мистецькій освіті з позиції технології передбачає продуманість та доцільність його структури. В основу такої організації має бути покладена система знань про закономірності вікової еволюції образотворчої діяльності, про психологічні механізми творчого процесу у студента. Освітній процес розуміється як зміна станів системи діяльності його учасників. Роль та місце учасників цього процесу змінюються при переході з одного рівня на інший.

Наближення до процесу інтерпретації за допомогою інструментарію навичок мислення особливо корисне щодо сучасного образотворчого мистецтва, в якому значення можуть бути суперечливими, множинними та, безумовно, відкритими та нестійкими. У світлі такої відкритості, навчання навичкам інтерпретації вигідно із структурованого підходу та методу. Поняття про те, що твори сучасного образотворчого мистецтва можуть мати множинні інтерпретації, що створюються глядачем, є альтернативою традиційному підходу до розуміння художньої роботи, яка наголошує на передачі сенсу від викладач до студента.

1. Теоретичний рівень, у якому існує уявлення про освітній процес як систему, рівень дидактичної структури, у якому вчитель опановує теоретичні знання, формує свої погляди на процес навчання.

2. Рівень проекту навчального плану та навчальних програм, на якому викладач бере участь у їх розробці, а також у розробці методичних рекомендацій.

3. Створення проекту конкретного навчального процесу у формі його планування на рік, загального тематичного спрямування та тем окремих занять.

4. Рівень реального процесу, на якому викладач організовує та стимулює навчально-пізнавальну діяльність студента, спрямовуючи її шляхом

самостійної, усвідомленої, творчої діяльності; на цьому рівні особливо зростає керівна роль викладача.

Основними цілями участі здобувачів у курсі були:

- розвиток довіри шляхом створення знань та розуміння концепцій та ідей у сучасному мистецтві. Пошук нових способів залучення учнів до сучасного мистецтва. Особисті відносини із сучасним мистецтвом;
- стимулювати здобувачів більше ставити запитання про свою роботу та роботу інших.

Ці цілі були задоволені за допомогою вільного, проте методологічного підходу до вивчення мистецтва. У ході реального навчального процесу стає ясно, наскільки глибокі та повноцінні уявлення вчителя про дидактичну структуру, освітній процес як систему; наскільки усвідомлено підійшов вчитель до вибору програми навчання зі свого предмета, як і розуміє мету, завдання та зміст цієї програми.

У керівництві художньо-творчою діяльністю студентів під час уроків образотворчого мистецтва результат залежить переважно від того, наскільки багатопланово здійснюється це керівництво, наскільки повно враховуються всі аспекти художньої творчості. Враховуючи те, що діяльність учнів на заняттях з образотворчого мистецтва носить переважно наочно-практичний характер і спрямована на вирішення художньо-образних завдань, педагог здійснює керівництво нею через створення умов для їх вирішення. Він моделює творчі ситуації, здійснюючи «непрямий» вплив на діяльність своїх учнів, формуючи мотиви до занять мистецтвом, створюючи атмосферу, що сприяє розвитку в учнів потреби самовираження, самореалізації. Вплив на результат художньо-творчої діяльності – один із суттєвих аспектів художньо-педагогічної діяльності.

Основний принцип роботи над малюнком - послідовне його виконання від загального до окремих деталей, і від малого – знову до узагальнення, від простого до складного.

Практичні заняття малюнком розвивають у студентів вміння правильно зображати видимі конкретні форми в умовах реального середовища, бачити і передавати об'ємну форму предметів в просторі на двомірній площині аркуша паперу. Навчання малюнку дає майбутньому вчителю не тільки професійну грамотність, а й виховує його естетично, що вкрай важливо для подальшої роботи з естетичного виховання здобувачів.

Аудиторна та самостійна робота складається з рішення графічних завдань, поставлених для виконання основної тривалої роботи або замальовок і нарисів, що їй передують, а також виконання перевірок робіт протягом семестру за темами розділів дисципліни. Позааудиторна, самостійна робота здобувача передбачає систематичне (щоденне) виконання начерків і замальовок, які дають накопичення навичок ведення графічної роботи та слугують підготовчим матеріалом до наступного завдання.

В основі методу навчання малюнку полягає малювання з натури. У процесі роботи з натури у здобувачів розвиваються зорова пам'ять і спостережливість, вони вчаться бачити типове в навколишній дійсності. Ці якості майбутнім педагогам належить розвивати у здобувачів.

Розділ 3

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань

Тема 1: Лінійно-конструктивні малюнки окремих геометричних тіл

Лінійно-конструктивні замальовки геометричних тіл різної конфігурації і в різному становищі щодо лінії горизонту.

Завдання: дослідити особливості лінійно-конструктивного малюнка гіпсових зліпків геометричних тіл: куба, циліндра, призми (що лежить).

Формат А3. Матеріали: папір, олівець.

Практична робота № 1. Зображення куба на площині столу

Методичні рекомендації до виконання практичної роботи №1

Приймаючи до малюнка з натури, перш за все, потрібно уважно ознайомитися з предметами, що зображуються. Побудова куба є результатом теоретичних завдань з лінійної перспективи. Мета першого практичного завдання – за допомогою лінійної перспективи, без застосування тону, побудувати куб, зберігаючи всі лінії побудови, а також опорні та допоміжні точки та лінії.

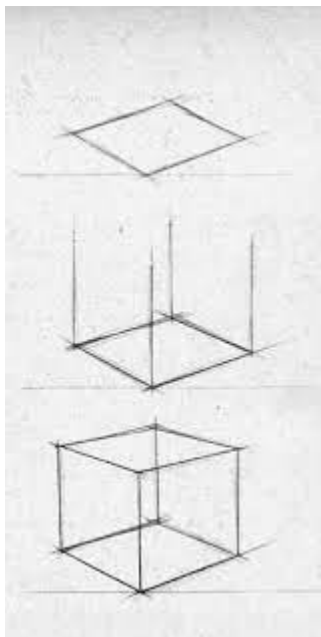

Рис. 3.

Малюнок починається з композиції та ведеться у наступній послідовності (рис. 3).

1. Слабкими лініями композиційно намітити крайні точки куба.
2. Знайти геометричний центр, від якого починається побудова.
3. Легко намітити конструкцію куба, з урахуванням пропорцій та напрямків бічних площин.

При побудові та уточненні руху сторін, дотримуючись пропорцій, не можна забувати про лінійно-повітряну перспективу. На малюнках можна простежити за методикою побудови куба за допомогою широкого способу візування, допоміжних горизонтальних і вертикальних ліній побудови, використовуючи принцип побудови через дві крайні точки (рис.4).

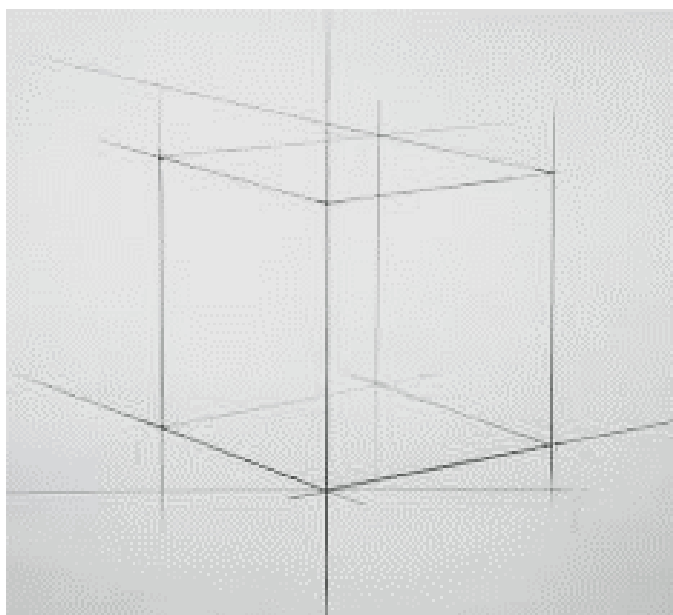

Рис. 4.

Спосіб візування олівцем полягає в наступному: бажаючи визначити основні пропорції куба, паралелепіпеда або іншого тіла, малювальник на витягнутій руці вертикально тримає олівець, закриває одне око і слідкує за

легкий начерк із загальною характеристикою співвідношень більш скорочених і менш скорочених площин куба в перспективі, сприйнятих під час безпосереднього спостереження.

Користуючись методом візування встановіть відносні розміри скорочених сторін і кути нахилу в перспективному зображенні горизонтальних ліній., Уточніть композицію. Діючи за принципом «від загального до конкретного» постійно зіставляти одне з іншим.

Практична робота № 2. Зображення циліндру на площині столу

Методичні рекомендації до виконання практичної роботи №2

Циліндр - геометричне тіло, що відноситься до так званих тіл обертання, тобто циліндр можна отримати шляхом обертання прямокутника навколо однієї з його сторін. Підставами циліндра є кола. Вісь обертання циліндра з'єднує центри кіл основ і перпендикулярна їм. Приступаючи до малюнка вертикального циліндра, спочатку намітьте на аркуші вертикальну лінію – вісь циліндра та перпендикулярні їй горизонтальні лінії – великі осі еліпсів верхньої та нижньої основ (рис. 6). Проведіть вертикальні утворювальні для циліндру. Зображуючи еліпси основ, пам'ятайте, що чим далі знаходиться основа від лінії горизонту, тим більше його розкриття. У нашому прикладі, коли циліндр розташований нижче за горизонт, розкриття нижньої основи

більше розкриття верхньої основи циліндра (порівняти рис. 6 та 7). Завершіть малюнок, зобразивши вертикальні перерізи циліндра двома перпендикулярними площинами.

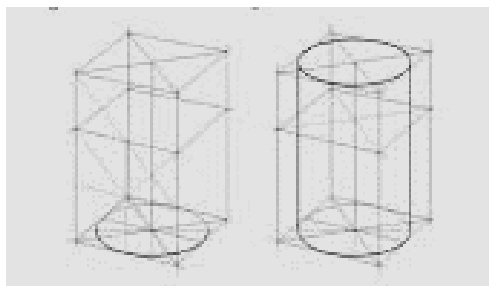

Рис. 6.

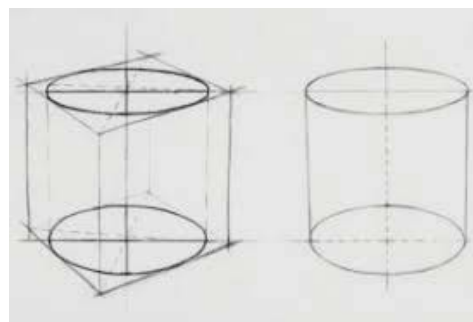

Рис. 7

Послідовність зображення горизонтального циліндра така ж, що й вертикального: намітьте вісь циліндра і перпендикулярні великі осі еліпсів основ. Проведіть утворюючі. Велика вісь циліндра та його утворювальні повинні сходитися на лінії горизонту в одну точку сходу (рис. 8). Зобразіть еліпси основ, враховуючи, що велика вісь ближньої до глядача основи буде довшою, ніж велика вісь дальньої основи, а розкриття ближнього еліпса – менше, ніж розкриття дальньої.

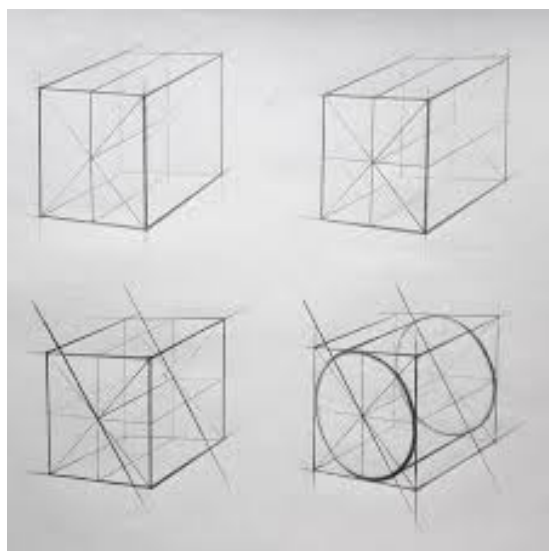

Рис. 8.

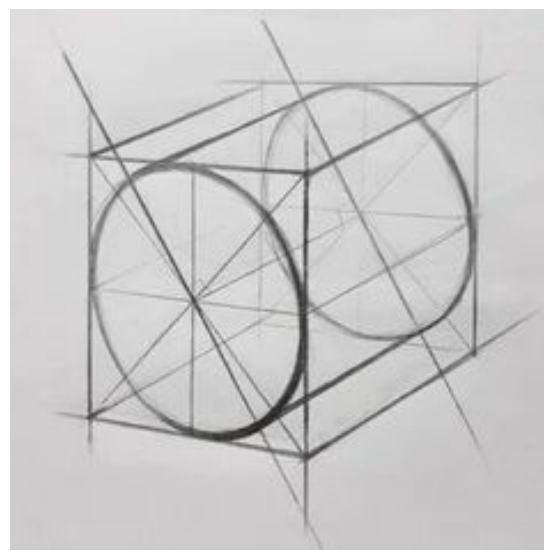

Рис. 9.

Дотримуючись поетапності ведення роботи, спочатку визначте композицію, розташування предмета на площині столу і по відношенню до лінії горизонту, основні пропорційні співвідношення - діаметра підстав і висоти. Зображення геометричного тіла, розташованого на горизонтальній

площині починають з побудови його заснування, так званого «сліду». Виконуючи лінійно-конструктивна побудова крім збереження пропорцій і перспективи, слід зображувати лінії, які в просторовій глибині знаходяться ближче до глядача, більш контрастно, ніж ті, що видаляються.

Будуючи еліпси основ циліндра, слід пам'ятати, що вони належать паралельним горизонтальним площинах, отже квадрати, в які вписані кола, мати при побудові одну спільну точку сходу. Вісь обертання (вісь симетрії циліндра) завжди перпендикулярна до довжини еліпса («великий осі еліпса») (рис. 9).

Практична робота № 3. Малюнок кулі на площині столу

Методичні рекомендації до виконання практичної роботи №3

У процесі навчання малюванню важливий етап займає зображення простих фігур, наприклад кулі. Для початку вам необхідно зробити зображення кола, а потім позначити світлотіні за допомогою штрихування.

Зобразіть рівне коло – це основа кулі. Проведіть у центрі листа пряму. У її центрі поставте крапку. Через неї проведіть пряму перпендикулярно до першої, такої ж довжини. Намагайтеся робити лінії ледь помітними. Куля має замкнуту сферичну поверхню, особливість будови якої полягає в тому, що всі її конструктивні точки знаходяться на рівній відстані від центру (рис. 10).

Таким чином, поверхня кулі розглядається як форма, утворена обертанням кіл (утворюючих) навколо осі (діаметра).

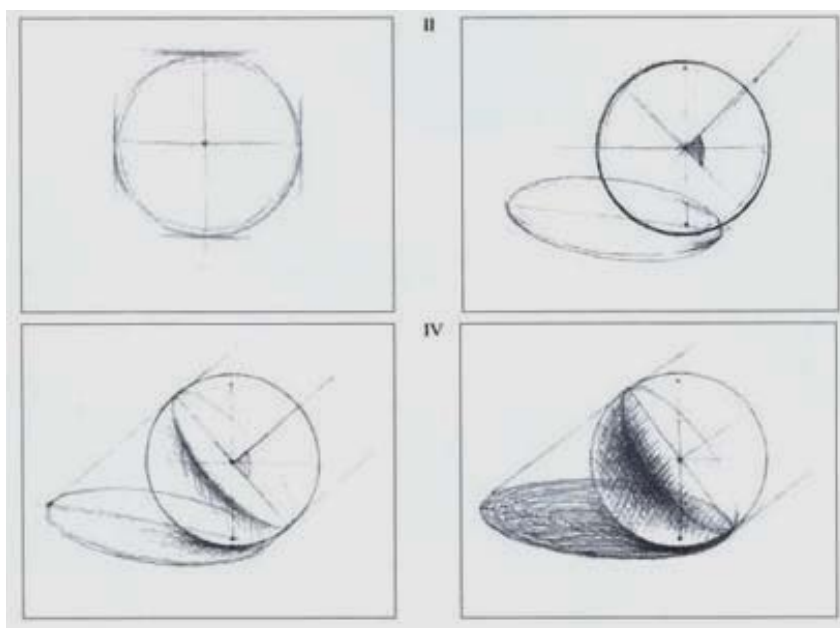

Рис. 10.

Для побудови досить обмежитися двома-трьома утворюючими, що перетинаються. Відклавши від центру радіуси кулі, проводять замкнуту криву - контур кулі, після чого можна приступити до ліплення його форми світлотінню, видаляючи попередньо допоміжні лінії побудови.

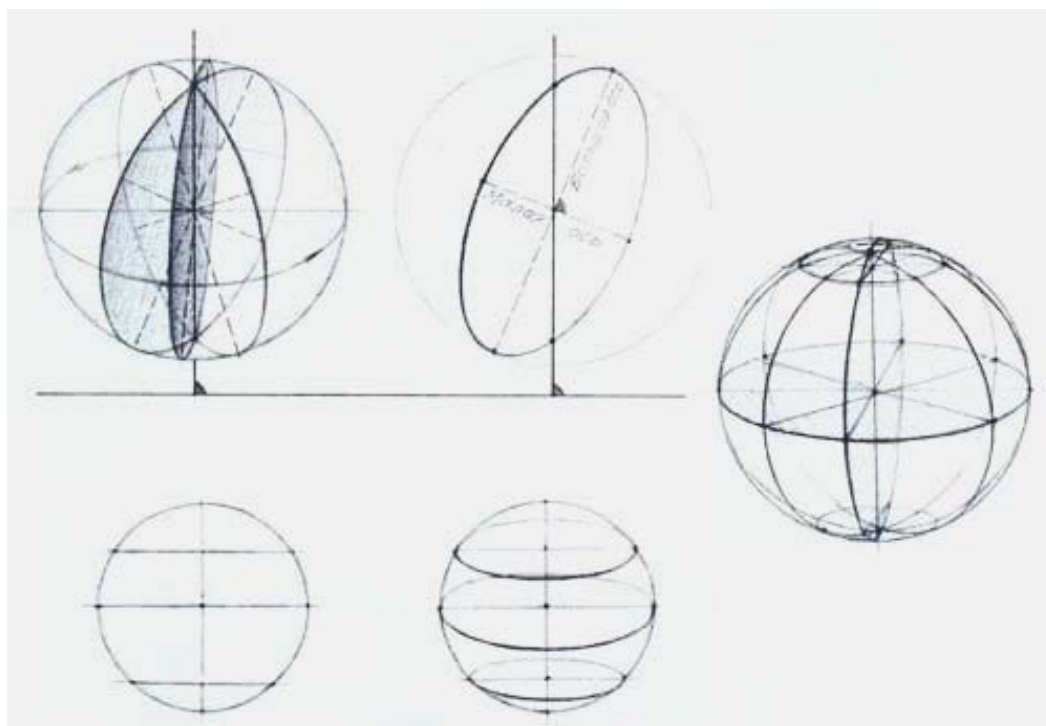

Рис. 10.

Складність об'ємного побудови кулі тоном пов'язані з багатством світлотіньових коливань (градацій світлотіні) з його поверхні проти іншими тілами, що з не лише характером сферичної поверхні, а й ступенем освітленості. Освітлена поверхня поступово зменшується, огинаючи коло, переходячи від світла до тіні - до кордонів власних тіней, що збільшуються, і на затінений ділянку кулі, де тон поступово висвітлюється рефлексом і м'яко переходить з однієї тональності в іншу - до падаючої тіні. Падаюча тінь темніша за власну, особливо в нього заснований.

Складність під час передачі форми кулі світлотінню виникає у процесі виявлення тональних відносин між його контуром і тлом, тобто під час створення ілюзії об'ємності. Контури кулі на видимому тлі мають бути намальовані м'яко і переконливо, щоб краї форми не виривалися з глибини простору, а викликали враження її заокругленості.

Уважно прослідкуйте складні світлотіньові градації: освітлена поверхня поступово згасає, описуючи коло, переходить від світла до тіні - до зростаючих кордонів власних тіней і на затінений бік кулі, де тон поступово освітлюється рефлексом і потім м'яко змінюється тональності падаючої тіні.

Тема 2: Малюнок натюрморту з кількох геометричних тіл

Практична робота № 4. Лінійно-конструктивний малюнок групи геометричних тіл

Завдання: Оволодіти навичками конструктивної побудови групи геометричних тіл. Композиційно розташувати фігури у форматі. Передати пропорції фігур, їх конструкцію та просторове положення, виконати перспективну побудову застосовуючи метод зображення «наскрізь».

Методичні рекомендації до виконання практичної роботи № 4

Малювання групи геометричних тіл є важливим етапом, що дозволяє здобувачам набувати необхідні теоретичні знання та практичні навички для подальших робіт над складними навчальними та творчими завданнями (наприклад, малювання натюрморту). Крім того, це дає хорошу можливість засвоювати елементарну образотворчу грамоту та набувати майстерності, правильно виробляти перспективну побудову конструкції предметів, виявляти світлотінню об'ємну форму і, найголовніше, дозволяє виробити вміння підпорядковувати малюнок тональній та композиційній єдності з урахуванням передачі простору.

Малювання групи тіл має певну специфіку, закономірність і методичну послідовність. Тому, дотримуючись методичного принципу "від простого до складного", необхідно перейти від малювання окремих геометричних тіл до малювання груп геометричних тіл, що є складнішим завданням. Особливість зображення групи геометричних тіл, на відміну від малювання їх окремо, полягає у взаємозв'язку предметів, які перебувають у групі. Це композиційна узгодженість предметів, що групуються між собою та входять до неї, а також виявлення їх окремих форм світлотінню з урахуванням цілісності та просторової композиційної єдності. Якщо при малюванні окремих геометричних тіл вирішувати завдання цілісності доводилося з одним лише предметом, то в даному випадку доводиться мати справу з декількома, різними за характером та формою предметами, одночасно, як з одним цілим.

Спочатку розглянемо групу предметів з трьох тіл: куб, циліндр і шар. Тут їх різні форми, поєднуючись один з одним у певному взаємному розташуванні на площині, є просторовою композицією. Щоб вільно і впевнено

виробляти побудову, а згодом - світлотіньове ліплення об'ємної форми, предмети повинні бути добре і правильно освітлені одним джерелом світла.

I етап. Компонування розміщення групи предметів на площині аркуша.

Намітивши на аркуші паперу місце розташування групи предметів, слід розпочати визначення розмірів окремих предметів. Співвідносячи їх один з одним з урахуванням взаємного розташування, слід намітити легкими лініями основні контури куба та циліндра та кулі.

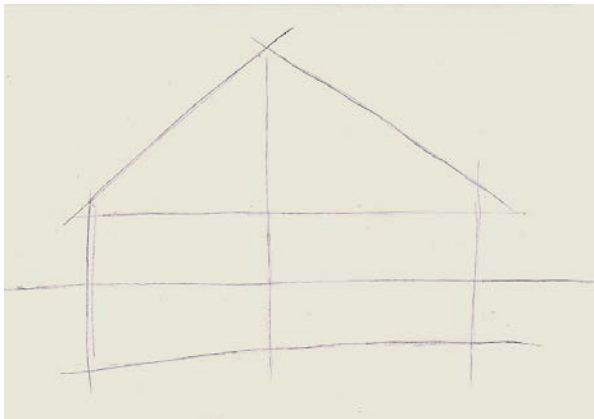

Рис. 11.

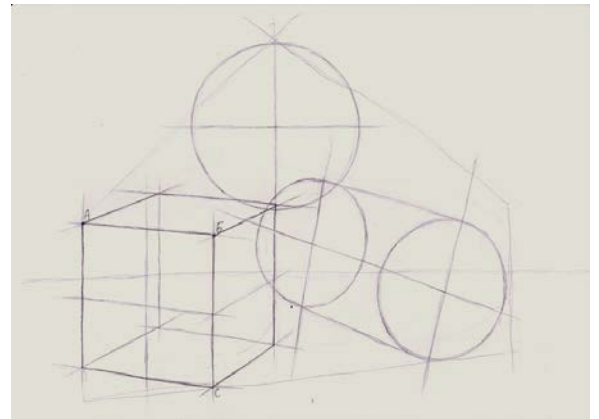
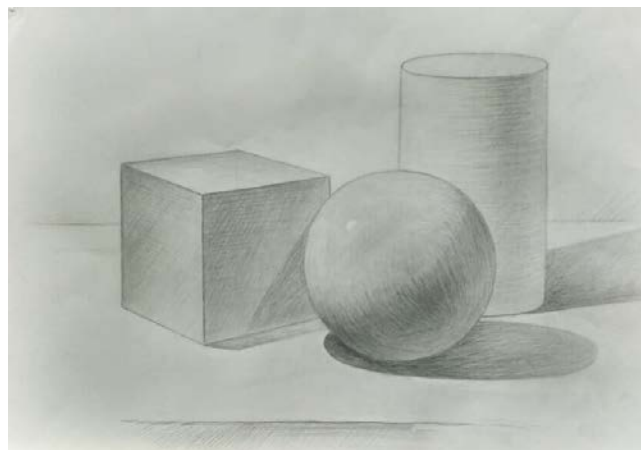

Рис. 12.

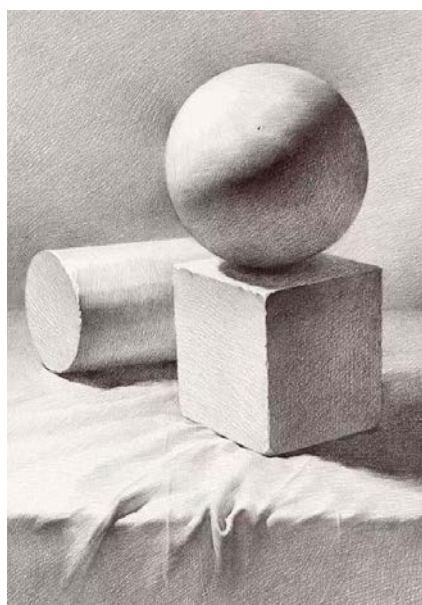
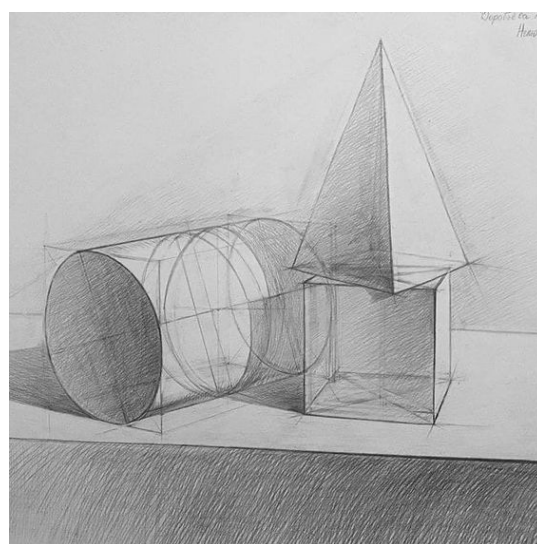
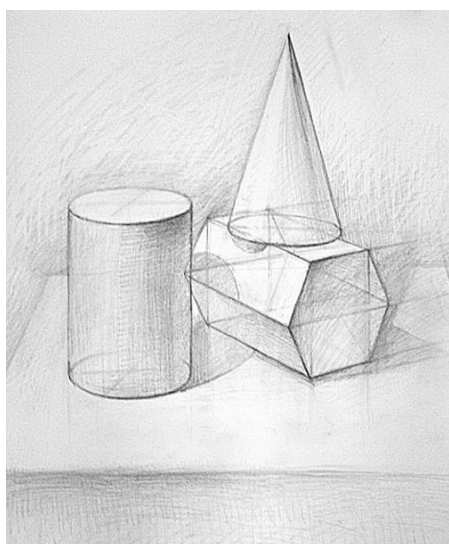
II етап. Перспективна побудова конструкцій об'ємних тіл.

Остаточно визначивши пропорційні величини куба, циліндра та кулі, слід перейти до перспективної побудови їхньої конструкції з урахуванням лінії горизонту. Для правильного розміщення та побудови групи предметів, що знаходяться на площині столу, важливо уточнити слідки їх основ. Без цього зображені предмети можуть бути побудовані як би в різних площинах, де одна зі сторін піднята, а інша врізається в площину столу, або коли один предмет повисає в повітрі, або врізаються предмети один в одного.

Будуючи зображення предметів у перспективі, важливо приділяти особливу увагу пропорційному співвідношенню частин предметів між собою і з цілим, оскільки правильно взяті пропорції малюнку багато в чому визначають результат всієї роботи над побудовою зображення і всього малюнка в цілому.

Принаймні завершення двох перших етапів роботи слід вважати малюнок остаточним і безпомилковим, оскільки у процесі малювання, зазвичай, допускаються ті чи інші помилки. Тому переходити до детального опрацювання форм слід, виправивши помилки та ще раз перевіривши пропорції, побудову та перспективу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Лоза Н. А., Носенко А. І. *Натюрморт у контражурі: виконання м'яким матеріалом: Методичні рекомендації до дисципліни «Теорія та практика малюнку» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)*. Одеса, 2020. 35 с.
2. Басанець. Л. В. *Застосування техніки рисунка для виконання практичних завдань з рисунку натюрморту*. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Теорія та практика малюнку» [для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання спеціальність 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)]. Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського. 2017. 25 с.
3. Сухенко В.О. *Академічний рисунок: підручник*. Київ: Амадей, 2016. 232 с.
4. Кириченко М. А. Кириченко І. М *Основи образотворчої грамоти*. Київ: Вища школа, 2002. 190 с.
5. Перепадя В. В. *Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі*. Львів: Палітра, 2003. 287 с.
6. The best exercise to learn drawing in perspective. URL: <https://drawingacademy.com/the-best-exercise-to-learn-drawing-in-perspective>
7. Fine Art Academy URL: https://www.youtube.com/watch?v=VZec6WoA7wg&ab_channel=FineArtAcademy
8. Малювання натюрморту з геометричних тіл. URL: https://www.youtube.com/watch?v=CfIokbcdaoY&list=RDCMUcB9berO64_friwLRsKQ9fag&index=2&ab_channel=FineArtAcademy

Допоміжна

9. Басанець Л.В. Технічні навички як шлях удосконалення навчання рисунку. Матеріали III Міжнародного Конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», ПНПУ імені К.Д. Ушинського, Одеса. 2017. С. 334.
10. Смичковська О. М., Бредньова В. П. Прохорец І. М. Методологічні аспекти удосконалення викладання графічних дисциплін в закладах вищої освіти. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2020, № 1 (130). С. 155 – 156.
11. Смичковська О. М., Лоза Н. А. Роль сучасних педагогічних технологій у формуванні професійних компетентностей студентів художньо-графічного факультету. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019, № 2 (121). С. 87 – 92.

12. Смичковська О.М., Бредньова В.П., Прохорець І.М. Про підвищення ефективності професійної графічної підготовки студентів архітектурних і художніх спеціальностей. Педагогічні науки. Зб. наук. праць. Херсон: Гельветика, 2018. В. LXXXI, Т. 1. С. 131.
13. Смичковська О.М., Бредньова В.П., Прохорець І.М. До проблеми формування графічних компетенцій студентів архітектурних спеціальностей. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса. ПНПУ імені К.Д. Ушинського. 2018. № 1 (120). С. 17 – 21.
14. Смычковская О.М., Письмиченко А.И., Штыкало Т.С. Особенности построения монументально-декоративного рельефа в процессе обучения студентов ХГФ. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. 2017. № 4, С. 46 – 50.
15. Басанець Л.В. Техніка рисунка в графічних завданнях навчальної художньо-творчої практики «Пленер» на художньо-графічному факультеті. Збереження і розвиток традицій пленеру: художня освіта і арт-туризм. Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції, (Одеса, 1-3 лютого 2019 р.) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса: 2019. 210 с. С. 12 – 14.
16. Маслова Т.В., Басанець Л.В. Етапи створення начерків та замальовок архітектурних мотивів у техніках оригінальної графіки під час пленерної практики. Збереження і розвиток традицій пленеру: художня освіта і арт-туризм. Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції, (Одеса, 1-3 лютого 2019 р.) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2019. 210 с. С. 90 – 91.
17. Басанець Л. В. Рисунок в пленерній практиці. Збереження і розвиток традицій пленеру: художня освіта і арт-туризм: Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (31 січ.-2 лют. 2020 р., м. Одеса). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, Астропринт, 2020. с. 9 – 10.

Інформаційні ресурси

Одеська національна наукова бібліотека <http://odnb.odessa.ua/>

Бібліотека ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» <https://library.pdpu.edu.ua/>

Бібліотека ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» / перелік фахових періодичних видань відкритого доступу в розділі корисні ресурси бібліотеки Університету Ушинського <https://library.pdpu.edu.ua/index.php/resursi/internet-resursi>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого <https://nlu.org.ua/>

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Графіка як вид мистецтва.
2. Графічні засоби, охарактеризувати поняття та перелік.
3. Види, жанри та призначення графіки.
4. Лінійна графіка, одноколірне зображення.
5. Матеріали та техніки графіки.
6. Вибір паперу для роботи у різних графічних техніках.
7. Тональна графіка: відмивання, фарбування, аплікація.
8. Особливості різних технік малюнка.
9. Малюнок тушшю особливості та можливості.
10. Графічні засоби передачі фактури та текстури.
11. Вибір графічних прийомів та засобів
12. Властивості графічного зображення: стиль, умовність, лаконізм
13. Дати визначення поняттям малюнок, замальовка, ескіз.
14. Дати визначення поняттям, ескіз, малюнок.
15. Ескізи та їх призначення.
16. Світлотінь та принципи повітряної перспективи.
17. Стилізації об'єктів та її особливості.
18. Сутність конструктивного та аналітичного малюнка

СЛОВНИК ХУДОЖНІХ ТЕРМІНІВ

Абріс

- Лінійно-геометричне обрис (зображення) форми за її контуром

Акцент

- Прийом підкреслення лінією, тоном або кольором будь-якого виразного предмета, деталі зображення, на які необхідно звернути увагу глядача.

Ахроматичні кольори

- білий, сірий, чорний; розрізняються тільки за світлом і позбавлені колірної тону. На противагу їм існують хроматичні кольори, що мають колірний відтінок різної світлоти і насиченості.

Блік- Найбільш освітлена ділянка поверхні предмета. Це найкоротша дистанція променя, тобто. вектор між поверхнею об'єкта та джерелом світла.

Графіка

— один із видів образотворчого мистецтва, близький до живопису з боку змісту та форми, але має свої завдання та художні можливості. На відміну від живопису основним образотворчим засобом графіки є однотонний малюнок (тобто лінія, світлотінь); роль кольору залишається у ній порівняно обмеженою. З боку технічних засобів графіка включає малюнок у власному значенні слова у всіх його різновидах. Як правило, твори графіки виконують на папері, зрідка застосовуються інші матеріали.

Залежно від призначення та змісту, графіка поділяється на станкову, до якої належать твори самостійного значення (не вимагають для розкриття свого змісту неодмінного зв'язку з літературним текстом та не обмежені звууженим, суворо визначеним практичним призначенням), книжкову, що утворює ідейно-художню єдність із літературною або супровідним текстом і одночасно призначену для декоративно-мистецького оформлення книги, плакатну, що є наймасовішим видом образотворчого мистецтва, покликаний здійснювати художніми засобами завдання політичні, агітаційні, художньо-виробничі або прикладні (етикетки, грамоти, поштові марки тощо).

Деталізація

- Ретельне опрацювання деталей форми предметів на зображенні. Залежно від завдання, яке ставить художник, ступінь деталізації може бути різною.

Замальовка

- він же - малюнок, або ескіз скетч, - малюнок (аквель) з натури або з уяви, як правило, не тривалий за часом виконання - не більше 20 хвилин.

Зворотня перспектива

- помилковий прийом малювання перспективи, суть якого в тому, що паралельні та горизонтальні у просторі лінії на картині зображуються не схожими, а розбіжними; зустрічається досить часто у старовинному іконописі, як наслідок незнання художниками елементарних правил побудови перспективи (у деяких випадках допускається свідоме порушення правил перспективної побудови).

Загальний тоновий та колірний стан натури – результат різної сили освітлення. Щоб передати стан різної освітленості (вранці, вдень, увечері або в сірій

день), при побудові ладу етюдів не завжди використовуються світлі і яскраві фарби палітри. В одних випадках митець будує відношення в зниженій гамі світла і сили кольору (сірий день, темне приміщення), в інших випадках світлими та яскравими фарбами (наприклад, сонячний день). Таким чином художник витримує тонові та колірні відносини етюдів у різних тональних та колірних діапазонах (масштабах). Це сприяє передачі стану освітленості, що особливо важливо у пейзажному живописі, оскільки саме цим станом визначається її емоційний вплив (див. тональний та колірний масштаб зображення).

Ілюзорність

- схожість зображення з натурою; межує з обманом зору. Внаслідок ілюзорності може бути втрачена художня виразність твору та глибина його змісту, якщо у картині прагнення зовнішньої подібності заступає головне — її задум.

Композиція

- Побудова етюдів або картини, узгодження її частин. При натурному зображенні: підбір та постановка предметів, вибір найкращої точки зору, освітленості, визначення формату та розміру полотна, виявлення композиційного центру, підпорядкування йому другорядних частин твору. У такій композиції враховується все: маси предметів та їх силуети, ритм, з яким вони розміщені на полотні, перспектива, уявна лінія горизонту і точка зору на напрям їх поглядів, напрям лінії перспективного скорочення предметів, розподіл світлотіні.

Конструкція

— в образотворчому мистецтві сутність, характерна риса будови форми, що передбачає закономірну взаємозв'язок елементів форми, її пропорцій.

Матеріальність

--зображуваних предметів передається насамперед характером світлотіні. Предмети, які з різних матеріалів, мають характерні їм градації світлотіні. Гіпсовий предмет циліндричної форми має плавні переходи від світла через півтінь, тінь та рефлекс. Скляна циліндрична судина не має яскраво виражених градацій світлотіні. На його формі лише відблиски та рефлекси. Металеві предмети теж характеризуються переважно відблисками і рефlekсами. Якщо передати малюнку характер світлотіні, то предмети виглядатимуть матеріальними. Інша, ще важливіша умова, від якої залежить зображення матеріальних якостей предметів, — це витриманість малюнку. При сприйнятті матеріальних якостей предметів наша свідомість спирається головним чином їх тональні і колірні відносини (відмінності). Тому, якщо характер світлотіні, тональні та колірні відносини передані відповідно до зорового образу природи, ми отримуємо правдиве зображення матеріальних якостей предметів натюрморту чи об'єктів пейзажу.

Малюнок

1) повноцінне відтворення предметного світу: об'ємно-просторове моделювання, вірні пропорції, правдива експресія, ясно виражений характер і

т. д. Це основа для реалістичного зображення дійсності взагалі - будь-якими технічними засобами та прийомами. Навчання малюнку становить найважливішу частину професійної освіти живописця, графіка та скульптора; 2) різновид художньої графіки, заснований на технічних засобах та можливостях малювання. На відміну від живопису, малюнок виконується переважно твердим барвником (олівець, вугілля, сангіна та ін), як правило, за допомогою штриха та лінії, при допоміжній ролі кольору; 3) Малюнок — як окремий твір відповідного різновиду графіки

Мольберт

- Верстат (звідси визначення «верстатний живопис»), необхідний художнику для підтримки потрібного нахилу картини під час роботи. Основна вимога до мольберту – стійкість.

Натура

- у практиці образотворчого мистецтва це будь-які природні явища, об'єкти та предмети, які художник зображує, спостерігаючи як модель безпосередньо. З натури виконується, зазвичай, лише етюд, малюнок, замальовка, портрет, котрий іноді пейзаж.

Натюрморт

— один з жанрів образотворчого мистецтва, присвячений відтворенню предметів побуту, фруктів, овочів, квітів тощо. . Зображення натюрморту особливо корисне у навчальній практиці для оволодіння живописною майстерністю. У натюрморті художник осягає закони колірної гармонії, набуває технічної навички мальовничого моделювання форми.

Узагальнення художнє - здатність художника пізнавати об'єктивну дійсність, виявляючи головне, суттєве в об'єктах та явищах шляхом порівняння, аналізу та синтезу. Твір образотворчого мистецтва є результатом виразності загального, зберігаючи водночас усю неповторність конкретно-зорового образу.

У вузькопрофесійному розумінні узагальнення - це остання стадія процесу виконання малюнка або живопису з натури детальним опрацюванням форми. На цій стадії роботи здійснюється узагальнення деталей з метою створення цілісного образу натури на основі цілісного її зорового сприйняття.

Напівтінь (напівтон)

- Одна з градацій світлотіні на поверхні об'ємного предмета, проміжна між світлом і тінню (як у натурі, так і на зображенні).

Об`єм

- Зображення тривимірності форми на площині. Здійснюється насамперед правильною конструктивною та перспективною побудовою предмета. Іншим важливим засобом передачі обсягу на площині є градації світлотіні, виражені кольором: відблиск, світло, півтінь, тінь власна та падаюча, рефлекс. Зображення об'єму на образотворчій площині сприяє також напрямок мазка або штрихування, рух їх у напрямку форми (на плоских поверхнях вони прямі та паралельні, на циліндричних та кульових – дугоподібні).

Сприйняття зорове

- процес відображення предметів і явищ дійсності у всьому різноманітті їх властивостей, які безпосередньо впливають на органи зору. Поряд із зоровими відчуттями у сприйнятті бере участь і минулий досвід знань та уявлень про той чи інший предмет. Осмислити, зрозуміти сутність сприйманого можна лише за умови зіставлення спостережуваних предметів і явищ із раніше баченими (аконстантне і константне зорове сприйняття). До цього слід додати, що візуальне сприйняття супроводжується асоціативними почуттями, відчуттям краси, які пов'язані з особистим досвідом чуттєвих переживань від впливу навколишнього.

Строкатість (дрібність) зображення

— недоліки малюнка або етюду, які виходять у тому випадку, коли художник-початківець малює або пише натуру частинами, «в упор». В результаті форма предметів виявляється перевантаженою деталями, контури їх різкі, багато предметів та їх поверхні виглядають однаковими за тоном і силою кольору. Це виходить тому, що недосвідчений митець хоч і порівнював предмети за тоном та кольором, але дивився на них поперемінно, окремо. Коли у художника виробляється навичка одночасного (цілісного) бачення та порівняння предметів за трьома властивостями кольору (колір, світла, насиченість), тональна строкатість зображення зникає.

Пластичність

- гармонійність, виразність і гнучкість форм, ліній, помічених художником в натурі, що зображається

Повітряна перспектива

— зміни деяких ознак предметів, що здаються, під впливом повітряного середовища і простору. Усі ближні предмети сприймаються чітко, з багатьма деталями та фактурою, а віддалені узагальнено, без подробиць. Контури ближніх предметів виглядають різко, а віддалених м'яко. На великій відстані світлі предмети здаються темнішими, а темні — світлішими. Всі близькі предмети мають контрастну світлотінь і здаються об'ємними, всі далекі - слабо вираженою світлотінню і здаються плоскими.

Портрет

- Зображення, в якому відображено зовнішній вигляд конкретної людини, його індивідуальні риси. Мистецтво портрета вимагає, щоб, поруч із зовнішнім подібністю, у вигляді людини відбивалися його духовні інтереси, соціальне становище, типові риси тієї епохи, до якої належить. Особисте ставлення художника до зображених людей, його світогляд, відбиток творчої манери також мають бути присутніми у портреті.

Перемальовка на просвіт

- Спосіб копіювання без зміни масштабу. Оригінал кладуть на скло та покривають чистим папером або калькою; за склом знаходиться джерело світла (денне або електричне); лінії оригіналу, що просвічують через папір, обводять олівцем. Існують спеціальні копіювальні верстати, пристосовані для цієї мети.

Рефлекс

- Світлий або кольоровий відсвіт, що виникає на формі в результаті відображення променів світла навколишніх предметів. Кольори всіх предметів взаємно пов'язані між собою рефlekсами. Чим більша різниця за світлом і кольором між двома розташованими поруч предметами, тим помітнішими є рефлекси. На шорстких, матових поверхнях вони слабші, на гладкій вони помітніші і виразніші в обрисах. На полірованих поверхнях вони особливо виразні (у разі їх посилює дзеркальне відображення).

Світло

- Елемент світлотіньових градацій, служить для позначення освітленої частини поверхні предметів.

Світлота (тон)

- Порівняльний ступінь відмінності від темного: чим далі від темного, тим більшу світлоту має колір.

Світлосила

- Ступінь світло предмета, його тон. Світлосила залежить від присутності інших (сусідніх) тонів, а також від фарбування предметів.

Світлотінь

- закономірні градації світлого та темного на об'ємній формі предмета, завдяки яким як у натурі, так і на малюнку сприймаються оком такі предметні властивості, як об'єм та матеріал. Основні градації світлотіні: відблиск, світло, півтінь, власна тінь, рефлекс, тінь падаюча.

Творчість

процес створення художнього твору, починаючи від зародження образного задуму до його втілення, процес втілення спостережень дійсності в художній образ. У живопису творчість полягає у створенні твору у достовірних зримих формах.

Тінь

- Елемент світлотіні, найбільш слабо освітлені ділянки в натурі і в зображенні. Розрізняють тіні власні та падаючі. Власними називають тіні, що належать самому предмету. Падаючі - це тіні, що відкидаються тілом на навколишні предмети

Тонове зображення

- Зображення з різними тоновими переходами від світла до тіні, тобто з ділянками, що мають різну силу тону. Типовим прикладом тонового зображення є фотографія, олійний або акварельний малюнок одним кольором (гризайль), а також малюнок олівцем, виконаний прийомом тушовки.

Тонові відносини

-впізнавання об'ємної форми предметів, їх матеріалу відбувається в нашій свідомості на основі зорового сприйняття їх світлотних відносин. Тому світлі відносини малюнка художник повинен відтворювати методом подоби. За допомогою градацій світлотіні на об'ємній формі та передачі пропорційних натурі тональних відносин між забарвленням (матеріалом) предметів художник досягає правдивого об'ємного моделювання форми, вираження

матеріальності, просторової глибини та стану освітленості (тональний малюнок, живопис технікою гризайль).

Формат

- Форма площини, на якій виконується зображення. Він обумовлений загальними контурами природи, ставленням висоти до ширини. Вибір формату залежить від змісту та відповідає композиції зображення. Для образного ладу формат має важливе значення.

Ескіз

- Підготовчий малюнок етюду або картини. У процесі роботи з природи ескізи використовуються як допоміжний матеріал; у них розробляються варіанти композицій аркуша паперу чи полотна. Ескізи виконують як у вигляді олівцевих замальовок, так і в матеріалі.